

ХАНС КРИСТИАН АНДЕРСЕН

СТАРАТА КЪЩА

Превод от датски: Светослав Минков, 1977

chitanka.info

Ей там, в края на улицата, се издигаше стара, много стара къща. Тя беше на около триста години — за това свидетелствуваше надписът, изрязан върху лицето на къщата, сред лалета и хмелни клончета. Там можеше да се прочете и цяло едно стихотворение, написано със старинни букви, а над прозорците бяха изрязани в дъrvoto най-различни глави с разкривени образи. Горният кат на къщата се издаваше доста напред над долния, а под самия покрив имаше водосточна тръба с глава на змей. Дъждовната вода трябваше да тече из устата на змея, ала изтичаше из корема му, защото тръбата беше пробита.

Всички други къщи по тая улица бяха съвсем нови и чисти, с големи прозорци и с гладки стени. Самият им вид показваше, че те не искаха да имат нищо общо със старата къща. Навсякъде си мислеха: „Дълго ли още ще стърчи тя за срам на цялата улица? Тя се издава тъй много напред, че закрива гледката от нашите прозорци. А пък стълбата ѝ! Тя е широка като стълба на палат и висока като стълба на камбанария. Железните ѝ решетки напомнят вход на гробница, а бакърените главички по тях... не, туй е истинско безобразие!“

Точно срещу старата къща също се издигаха нови хубави къщи и те бяха на еднакво мнение с другите. Ала на прозореца на една от тия къщи седеше малко момченце със сочни, румени бузички и с ясни, светли очички. На него му харесваше много старата къща — както на слънчева светлина, така и при лунно сияние. Момченцето можеше да седи дълго на прозореца, да гледа стената с разкъртената мазилка и да си представя най-чудновати картини от миналото, когато улицата е имала съвсем друг вид: с широки стълби пред къщите, с корнизи и с островърхи покриви. То виждаше войници с копия в ръцете и водосточни тръби като дракони и крилати змейове... Да, тая къща заслужаваше дълго да я гледа човек! В нея живееше един старец, който носеше кожени панталони до коленете, дълго палто с големи медни копчета и перука — истинска, хубава перука! Всяка сутрин при него идваше друг старец, който чистеше стаята му и изпълняваше неговите поръчки. През останалото време на деня старият господин биваше съвсем сам в старата къща. Понякога той отиваше до прозореца и поглеждаше на улицата. Тогава момченцето му кимаше с глава, старецът му отвръщаше и по тоя начин те се запознаха и сприятелиха, макар че не бяха разменили нито дума помежду си.

Веднъж момченцето чу как неговите родители казаха:

— Добре би живял нашият стар съсед, ако не беше тъй самотен!

На следния неделен ден момченцето загъна нещо в хартия, излезе на улицата и спря слугата на стареца, който минаваше в това време край него.

— Слушай! — каза му то. — Занеси, моля ти се, това на стария господин отсреща. Аз имам два оловни войника — ето тук е единият. Дай му го, за да не бъде тъй самотен.

Старият слуга кимна радостно с глава и занесе оловния войник в старата къща. После същият слуга отиде при момченцето и го запита дали желае да дойде на гости у стареца. Родителите позволиха и момченцето отиде у съседа.

Медните главички по оградата на стълбата блестяха по-силно от друг път. Изглеждаше, че те бяха отново изльскани в чест на госта. Тръбачите пък, изрязани върху вратата между лалетата, сякаш свиреха с всичка сила: бузите им бяха издуди повече, отколкото по-рано. Да, те тръбяха: „Тра-та-та-та... малкото момченце иде... Тра-та-та-та!“ И след това вратата се отвори. Коридорите бяха украсени със старинни портрети на рицари в железни брони и на дами в копринени рокли. Броните дрънкаха, копринените рокли шумяха. Сетне се откри и стълбата. Отначало тя водеше нагоре, после се извиваше малко надолу и най-сетне излизаше на един балкон, който наистина не се крепеше вече много здраво. По него се виждаха големи дупки и дълги цепнатини, ала из тях се промушваха листа и трева, защото целият балкон, дворът и стените бяха обрасли в такава гъста зеленина, та изглеждаше, че човек се намира в градина. Тук имаше старинни саксии, украсени с глинени глави и с магарешки уши също от глина. Цветята в тях растяха на пълна свобода. В една саксия растеше карамфил. Той беше пуснал зелени стръкчета на всички страни и сякаш говореше съвсем ясно: „Ветрецът ме милва, слънцето ме целува и ми обещава за неделя мъничко цветче — мъничко цветче за неделя!“

Сетне те влязоха в една стая, чиито стени бяха покрити със свинска кожа, а върху кожата бяха отпечатани златни цветя.

„Позлатата се изтрива, свинската кожа остава“ — говореха стените. В тая стая имаше столове с високи облегала, с резба и с дръжки от двете страни. „Седнете! — говореха те. — Ох, нещо пращи

в нас! Сега и ние ще заболеем от ревматизъм като стария шкаф!
Ревматизъм в гърба, о-ох!“

И след това малкото момченце влезе в стаята, където седеше старецът.

— Благодаря ти за оловния войник, малки приятелю, благодаря ти и за това, че дойде при мен — рече старецът.

— Благодарим, благодарим! — казаха всички мебели. Тук имаше толкова столове, маси и канапета, че те си пречеха едни на други, когато искаха да погледнат момченцето.

Върху стената висеше портрет на хубава млада жена с весело лице, но със старомодна прическа и рокля: косите й бяха напудрени, а роклята й бе надиплена на безброй гънки. Тя не изказа благодарност, ала с кротките си очи погледна ласкато малкото момченце, което попита веднага стареца:

— Отде си взел тази картина?

— От дюкянчето на вехтошаря — отвърна старецът. — Той има много такива портрети, на които никой не обръща внимание, защото изобразените по тях хора са отдавна измрели и погребани. Ето и тая жена е умряла преди петдесет години, но някога аз я познавах. Под портрета висеше китка от увехнали цветя. Навярно и те бяха на петдесет години, защото изглеждаха много стари. А махалото на големия часовник се клатеше напред назад, стрелките се въртяха и всичко в стаята ставаше от минута на минута по-старо, без някой да забележи това.

— У дома казват — рече момченцето, — че ти си много самoten.

— О — отвърна старецът, — старите спомени ме посещават постоянно и с тях идват при мене толкова познати лица и образи!... А ето че сега дойде и ти! Не, аз си живея много добре!

И след това той сне от полицата книжка с картички. Тук бяха изобразени дълги процесии, най-чудновати коли, каквито днес не се срещат, войници, приличащи на момчета от карти за игра, и граждани с развети знамена. На знамето на шивачите беше нарисувана ножица, придържана от два лъва. Обущарите имаха знаме без обуша, но затова пък там бе изрисуван двуглав орел, защото обущарите правят всичко в чифтове. Да, много забавна беше тая книжка.

Старецът отиде в другата стая, за да вземе сладко, ябълки и орехи. Наистина в тая стара къща човек се чувствуваше много добре.

— Аз не мога да остана тук — рече оловното войниче, което стоеше върху сандъка. — Тук е тъй пусто и тъй тъжно! Когато свикнеш със семейния живот, такава самота е просто непоносима. Аз нямам сили за това. Дните са ужасно дълги, а нощите нямат край. Тук не е като у вас, където твоите родители си приказват весело, а вие, децата, дигате шум до бога. Колко пусто е тук при стареца! Може би ти мислиш, че някой го целува, че го милва или че му прави елха за Нова година? Много се лъжеш. Него го чака само гробът!... Не, аз наистина не мога да изтърпя такъв живот.

— Ти не трябва да си представяш всичко тъй лошо — отвърна малкото момченце. — Според мен, в тая къща се живее чудесно, а освен това старите спомени довеждат тук толкова познати гости.

— Но аз не ги виждам и не ги познавам — каза оловното войниче. — Аз не мога да остава тук!

— Ти трябва да останеш! — заповяда момченцето.

В тая минута старецът влезе с весела усмивка в стаята, донесе чудесно сладко, ябълки и орехи. И тогава момченцето престана да мисли за оловното войниче.

Доволно и щастливо се върна то у дома си. Минаваха дни и седмици, а от старата къща пращаха поздрави на момченцето и то изпращаше поздрави на стопанина на старата къща. След туй момченцето отиде отново на гости у стареца.

Тръбачите върху вратата затръбиха пак: „Тра-та-та! Малкото момченце дойде! Тра-та-та!“ И мечовете, и броните на старите рицарски портрети дрънкаха, копринените рокли шумяха, свинската кожа говореше, а старите столове скърцаха и пъшкаха от ревматизма в гърба си: „Ох!“ Всичко беше досущ еднакво, както първия път, защото в старата къща часовете и дните с нищо не се различаваха помежду си.

— Не, аз не мога да остана повече тук! — каза оловното войниче. — Аз плаках с оловни сълзи. Тук е много тъжно! По-добре е да отида на война и да загубя там ръцете и краката си. Все пак ще има някаква промяна. Сега аз зная какво нещо са спомените, които водят със себе си познати хора. Те посетиха и мен и, повярвай ми, туй беше приятно само в началото. Но накрая те ме доведоха дотам, че аз насмалко щях да се хвърля от сандъка. Аз видях теб и близките ти тъй ясно, сякаш вие бяхте наистина тук. Стори ми се, че беше пак неделна утрин и вие, децата, стоите в трапезарията. Татко ви и майка ви бяха

също при вас. Изведнъж вратата се отвори и в стаята влезе двегодишната ви сестричка Мария, която започва веднага да танцува, щом чуе музика или пеене. И сега тя започна да повдига крачетата си и да играе, без да може да попадне в такта, защото вие пеехте много бавно. Отначало тя застана на един крак и изпъна главичката си напред, сетне застана на другия и пак изпъна главичката, ала танцът не вървеше. Вие всички бяхте много сериозни и аз не можах да се удържа, разкисках се и паднах на масата. На челото си още имам подутина, но тъй ми се и падаше. Всичко туй и още много други неща, които съм виждал, слушал и преживял във вашето семейство, изпъкват сега пред очите ми. Ето какво нещо са спомените... Кажи ми, пеете ли вие още в неделни дни? Разкажи ми нещичко за мъничката Мария. Ами как живее моят приятел, другият оловен войник? Ето туй се казва щастливец!... Не, аз не мога да остана повече тук!

— Ти си подарен и трябва да останеш! — каза момченцето. — Мигар не можеш да разбереш това?

В тоя миг влезе старецът с едно сандъче, в което имаше най-различни предмети: кутийки, шишенца, стари карти за игра — големи и позлатени, каквото днес няма. Старецът показва на госта си още много други сандъчета и чекмеджета, а сетне отвори и старото пиано, на чийто капак отвътре бе изрисуван пейзаж. Под пръстите на стареца пианото издаваше глухи, трептящи звуци и сам той започна да пее тихо някаква тъжна песничка.

— Тая песен пееше някога тя! — каза той, като посочи портрета, купен от вехтошаря. И очите на стареца блестяха.

— Искам да отида на война! Искам да отида на война! — закрещя изведенъж оловното войниче и се хвърли на пода.

Но къде потъна то? Търси го и старецът, търси го и момченцето — никъде го нямаше.

— Ще го намеря после — рече домакинът. Но той не можа да го намери, защото подът имаше много дупки и цепнатини. Оловното войниче бе паднало в една от тях и остана да лежи там като в отворен гроб.

Вечерта малкото момченце се върна в къщи. Мина тая седмица, минаха и много други седмици. Настъпи зима. Прозорците замръзнаха и момченцето трябваше да дъха по стъклата им, за да гледа през разтопената дупчица старата къща. Всички нейни извивки и надписи

по стените бяха покрити със сняг, дори стълбата беше цяла заснежена, сякаш в къщата не живееше никой. И в нея наистина нямаше никой: старецът бе умрял.

Привечер пред вратата на къщата спря погребална кола, в която сложиха ковчега, и старецът замина за семейната гробница извън града. Никой не вървеше след колата, защото всички приятели на покойника бяха отдавна измрели. Само малкото момченце изпрати подире ѝ една въздушна целувка.

След няколко дни в старата къща обявиха разпродажба и момченцето видя от прозореца си как изнесоха старите портрети с рицарите и дамите, саксиите с дългите уши, старите столове и шкафове. Всички тия неща попаднаха у разни хора. Портретът на хубавата жена, купен от вехтошаря, се върна пак в дюкянчето му и си остана там, защото никой вече не си спомняше за жената и никой нямаше нужда от тоя портрет.

През пролетта бе срината и старата къща като никому ненужна вехтория. От улицата можеше да се надникне право в стаята, дето кожената обивка по стените висеше на парцали, а буйната зеленина на балкона продължаваше да обгръща съборените греди. След това мястото, дето се намираше старата къща, бе грижливо разчистено.

— Отдавна трябваше да стане това! — казаха съседните къщи.

Минаха много години и на улицата се издигна нова великолепна къща — с големи прозорци и с бели, гладки стени. А на мястото на старата къща се раззелени градинка с желязна ограда и с желязна вратичка. Тя беше много хубава. Минувачите се спираха и надничаха през оградата. Врабчетата кацаха на рояци по дивата лоза, чуруликаха силно и си разправяха разни истории — но не за старата къща. Те не я помнеха вече, защото оттогава бяха минали много години — толкова много, че малкото момче успя да стане възрастен човек и при това такъв хубавец, че неговите родители не можеха да му се нарадват. Той се ожени и се премести веднага с жена си в новата къща с градинката. Той стоеше до своята жена и я гледаше как посажда в земята едно хубаво полско цвете и затиска рохкавата пръст с ръката си.

— Ax! Какво е това? — извика тя изведнъж, като се убоде. Из меката земя стърчеше нещо остро. Туй беше — ха сега познайте! — да, туй беше оловното войниче, същото онова войниче, което се беше

изгубило в стаята на стареца и дълго се бе търкаляло между чакъла и сгурията. То бе прекарало много години в земята.

И младата жена избърса войничето най-напред с един зелен лист, сетне с тънката си носна кърпичка. И оловното войниче се почувствува тъй, като че бе отворило очи след дълъг припадък.

— Покажи ми го! — рече младият човек и поклати усмихнат глава. — Невъзможно е да бъде същото. Но то ми спомня историята за едно оловно войниче от дните на моето детинство.

И той разправи на жена си за старата къща, за стареца и за войничето, което бе изпратил на стареца, за да не бъде тъй самотен. И неговият разказ беше тъй жив, че в очите на младата жена блеснаха сълзи.

— А може пък туй да е същото оловно войниче — каза тя. — Аз ще го запазя като спомен за всичко, което ми разправи. Но ти трябва да ми покажеш гроба на стареца.

— Да, ако го знаех къде е! — отвърна младият човек. — Никой не знае тоя гроб. Всички приятели на стареца бяха измрели и никой не се погрижи за гроба му. А аз бях тогава съвсем малко дете.

— О, колко страшно е да бъдеш толкова самотен! — въздъхна тя.

— Да, страшно е — рече оловното войниче, — но затова пък е много хубаво, когато не си забравен!

— Много е хубаво! — разнесе се някакъв глас наблизо; ала само оловното войниче разбра, че тия думи изрече парчето кожа от някогашната стена на старата къща. Всичката позлата по него се беше изтрила и самата кожа бе заприличала на топка влажна земя, ала все пак тя си имаше свое мнение, което изказа гласно:

— Позлатата се изтрива, свинската кожа остава.

Но оловното войниче не вярваше това.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.